

6 juli 2011 woensdag

En wat als de wietpas er komt?

BYLINE: Marten van de Wier

SECTION: De Verdieping; Blz. 4

LENGTH: 2234 woorden

De wietpas komt steeds dichterbij, maar het plan van minister Opstelten ligt ook onder vuur. Niet alleen politici, maar ook wetenschappers vliegen elkaar in de haren over het effect van de pas. Hoe ziet bijvoorbeeld Maastricht er over vier jaar uit, als het plan doorgaat? Trouw schetst twee scenario's die verschillen als dag en nacht.

Scenario 1: Schoonmaak in de wietsector

Op het terras van pizzeria Quattro Mori in Maastricht geniet een groepje studenten van een biertje. Het is een zonnige dag in juli 2015. De Hoogbrugstraat is met zijn monumentale panden en oude bomen een straat in de luwte geworden op loopafstand van het centrum, dat aan de overzijde van de Maas ligt.

De eigenaar van de pizzeria heeft de klandizie van Belgen en Fransen zien afnemen, die hier vroeger wel eens binnenstapten voor een snack na hun blowtje in één van de coffeeshops in de buurt. Maar met de andere buurtbewoners is hij blij dat de verkeersoverlast is afgenomen: de foutgeparkeerde auto's van drugstoeristen stonden in de weg, en soms reden de blowers fietsers aan. Door de open ramen klonk harde muziek, en af en toe pisten ze in een zijstraat. Dat is nu voorbij.

Tenminste, in dit gedroomde scenario van minister Ivo Opstelten van Veiligheid en justitie. We gaan ervan uit dat de wietpas, die ervoor zorgt dat buitenlanders niet langer terecht kunnen in een Nederlandse coffeeshop, in 2012 is ingevoerd. Sindsdien is de stroom drugstoeristen gestaag afgenomen.

De Limburgse en Brabantse steden voeren de pas gelijktijdig in. Zo voorkomt Opstelten dat dat probleem overslaat naar bijvoorbeeld Tilburg of Breda. Bovendien zijn de Brabantse burgemeesters, onder aanvoering van Rob van Gijzel van Eindhoven, blij dat ze een beter zicht hebben op de administratie van de coffeeshops. Zo willen ze de zware criminaliteit tegengaan, die volgens het Openbaar Ministerie verweven is met de shops.

Een half jaar later volgt de rest van Nederland, om verplaatsing van het probleem naar het noorden voor te zijn. Rijk en gemeenten steken geld in een gezamenlijke campagne, met de slogan 'C'est fini!' ('Het is voorbij!'). Langs de toegangswegen van de Nederlandse steden en bij de grote uitvalswegen in België komen borden met een cannabisplant met een rode streep erdoor. Nederland belegt persconferenties in België en Frankrijk, en via de sociale media verspreidt de overheid een grappig filmpje met twee sullige drugstoeristen die van een koude kermis thuiskomen.

De campagne is afgekeken van Roosendaal en Bergen op Zoom, die in 2009 hun coffeeshops volledig sloten ook voor Nederlanders. Dat had succes: het aantal drugstoeristen daalde binnen één jaar van 26.000 naar ongeveer duizend per week. Edward van de Torre (lector aan de Politieacademie) en Cyrille Fijnaut (hoogleraar criminologie aan de Universiteit van Tilburg) voorspelden daarom al dat ook de wietpas zou werken.

In dit scenario hebben zij gelijk gekregen. Minister Opstelten is op advies van deskundigen niet te zuinig geweest met pasjes. Niet alleen Maastrichtenaars kwamen in aanmerking voor een Maastrichtse pas, ook bewoners van dorpen in de buurt kregen er één. Zo kan daar geen illegale markt ontstaan. En sommige blowers stoppen met wiet, omdat ze geen zin hebben om zich te registreren voor de pas.

Aan coffeeshops met tonnen omzet komt een eind, want voor deze malafide coffeeshophouders levert de binnenlandse handel niet genoeg op. Wel leeft de straathandel kort op, omdat niet alle toeristen meteen op de hoogte zijn van de nieuwe regels. Sommigen komen tevergeefs, en maken gebruik van de straatdealers die bij de shops rondhangen.

De gemeenten, het Openbaar Ministerie, de politie en het ministerie van veiligheid en justitie houden dat in de gaten. Waar overlast toeneemt, treedt de politie op. Eerst hebben agenten hieraan de handen vol. Maar doordat het aantal buitenlandse klanten daalt, levert de wietpas uiteindelijk juist tijd op.

Waarom ook zouden Belgen en Fransen voor illegale wiet naar Nederland komen? Die hebben ze thuis ook. In hun eigen stad kennen ze de weg. Ze spreker de taal, en kunnen beter inschatten of de koopwaar deugt. Nederlandse criminelen verleggen hun werkterrein, en bieden

hun waar rechtstreeks in Antwerpen, Gent of Luik aan. De Nederlandse en Belgische politie werken nauw samen om deze drugsnetwerken op te rollen.

Op de A2, die dwars door Maastricht loopt, kun je in 2015 met een Frans nummerbord weer veilig rijden. Vroeger probeerden drugsrunners buitenlanders nog in hun auto te onderscheppen, om soft- en harddrugs te verkopen. Dat ging niet zachtzinnig: soms rukten ze aan het portier van rijdende auto's. Die illegale handel hing volgens criminoloog Fijnaut samen met de veertien coffeeshops, die dagelijks ruim tienduizend bezoekers trokken. Een deel van hen stond ook open voor het zwaardere spul. De Belgische politie vond bij de grens vaak zowel soft- als harddrugs aan boord.

Nu de Limburgse hoofdstad een betere reputatie krijgt, trekt de stad een nieuwe groep toeristen, die voorheen wegbleef. De eigenaar van pizzeria Quattro Mori begroet steeds vaker oudere Belgische echtparen in zijn zaak, en gezinnen uit Duitsland.

Voorspelling gebaseerd op onder andere: De drugsoverlast in Maastricht en omliggende gemeenten, Ben Rovers en Cyrille Fijnaut (2011) Drugsscan Bergen op Zoom - Roosendaal, Balthasar Beke en Edward van der Beke (2011)

Scenario 2: Uit het oog, uit het hart

Er liggen lege plastic zakjes in de struiken van het stadspark aan de oever van de Maas. Maastrichtenaars mijden het liever. Wie er gaat wandelen, wordt binnen vijf minuten aangesproken door jongens die er de hele dag lijken rond te hangen. Wiet, of liever wat stevigere? Voorzichtig krijgen de dealertjes in juli 2015 gezelschap van een nieuwe generatie junkies, die via het illegale soft-drugscircuit aan de harddrugs zijn geraakt.

De vrees van onderzoekers als Nicole Maalsté van de Universiteit van Tilburg, Dirk Korf van de Universiteit van Amsterdam en Jan Brouwer van de Rijksuniversiteit Groningen is uitgekomen. Het illegale circuit tiert welig in de steden waar de wietpas is ingevoerd.

De overheids campagne, die de wietpas over de grens onder de aandacht moest brengen, werkte deels averechts: 'Nederland drugsland' stond weer volop in de belangstelling. Op fora doen vaste klanten lacherig over het verbod. Ze vinden altijd wel mensen met een wietpas, die voor hen even de shop in duiken, zo denken ze.

Op straat in Maastricht zijn vervalste wietpassen in omloop. Bovendien vind je zo een illegale handelaar. Een deel van de coffeeshoptoeristen knapt daarop af: ze kwamen voor de gedoogde coffeeshops, en hebben geen zin in schimmige deals op straat. Een ander deel heeft er geen problemen mee. Zij komen naar Nederland vanwege de goede prijs-kwaliteitverhouding van hasj en wiet,

ook in het illegale circuit. De Nederlandse drugsscene is veel professioneler dan in hun eigen land. Ze kennen de weg in Maastricht, want ze komen er al jaren.

Eén derde van de coffeeshopbezoekers had in een enquête aangegeven dat ze naar Maastricht zouden blijven komen na de invoering van de wietpas, maar dan voor illegale wiet. In de praktijk blijkt die groep kleiner, en hij krimpt steeds verder. Maar dat gaat uiterst langzaam, en de stad blijft nog jaren een walhalla voor straatdealers. Pas in 2015 maakt reisgids 'Lonely Planet' melding van het Nederlandse wietverbod voor buitenlanders.

Ook veel Nederlandse gebruikers zijn afhankelijk van criminelen, omdat ze geen wietpas hebben. Iedere coffeeshop mocht slechts een aantal pasjes uitgeven, en alleen aan de inwoners van de eigen gemeente, zo heeft minister Opstelten in dit scenario besloten. Dorpelingen zitten zonder pas, evenals blowers die er te laat bij waren. Ook gebruikers die tijdens een vakantie of dagtrip Maastricht aandoen, kunnen daar niets met hun Groningse of Zwolse pas.

Een laatste groep wietrokers heeft geen zin in het registratiesysteem van de wietpas. Overheidsmedewerkers (zoals militairen en agenten) zijn bang dat hun werkgever hun cannabisgebruik ontdekt, en hen ontslaat. Ook anderen zien die pas als een privacyschending. In sommige steden neemt de helft van de Nederlandse coffeeshopbezoekers zijn toevlucht tot het thuiskweken of de illegale handel.

Op deze groep gebruikers verdwijnt elk zicht. Hoeveel wiet gebruiken ze, en hoe sterk en zuiver is het spul dat ze binnenkrijgen? Halen de dealers hen over om aan de harddrugs te gaan? De overheid weet het niet. Door de grote lokale markt verplaatst de handel zich deels naar de woonwijken net zoals dat in 2009 gebeurde in Roosendaal en Bergen op Zoom, toen daar alle coffeeshops dicht gingen. Ook in steden die relatief weinig overlast hadden van drugstoerisme, zoals Tilburg en Groningen, klagen inwoners nu over handel in hun wijk. Vaak gaat het niet om straatdealers, maar handel vanuit drugspannen. Die springt minder in het oog, maar is nog steeds erg vervelend voor de burens. Omdat de handelaars zich steeds verplaatsen, is het voor de politie lastig de drugspannen aan te pakken.

Op de A2 in Maastricht is geen eind gekomen aan de gevaarlijke capriolen van drugsrunners in auto's en op brommers. Zij verdienen vooral geld aan harddrugs en grote hoeveelheden softdrugs. Dat de groep buitenlandse kleinverbruikers afneemt, doet hen niets. De buitenlandse harddruggebruikers en grootverbruikers van softdrugs weten Maastricht als drugsstad toch wel te vinden. Dat was al zo voor de tijd van het gedoogbeleid, en dat geldt in 2015 nog steeds.

Voorspelling gebaseerd op onder andere: Juridische en praktische haalbaarheid van 'Limburg trekt zijn grens', Nicole Maalsté e.a. (2010)

Onderzoek coffeeshopbezoek Maastricht, COT en Dufec (2011) Coffeeshopbeleid: het paard achter de wagen, Krijn in 't Veld, voorzitter Novadic-Kentron verslavingszorg (2011)

In de scenario's op deze pagina blijft een andere stad met een levendige softdrugscene buiten beschouwing: Amsterdam. Voor- en tegenstanders van de wietpas in de wetenschap zijn het eens dat het lastig is de pas daar in te voeren.

De hoofdstad zal altijd een grote groep toeristen trekken die niet speciaal voor de coffeeshops komen. Zij blijven een interessante prooi voor straathandelaars, of nepdealers die in het Vondelpark rotzooi slijten als drugs. "Het zou een puinhoop worden", voorspelt Dirk Korf, hoogleraar criminologie aan de Universiteit van Amsterdam. Ook het grote aantal coffeeshops maakt controle lastig, oordeelt hoogleraar Cyrille Fijnaut, voorstander van de wietpas. "Ik begrijp de zorgen. Hoe je de kwestie Amsterdam oplost, is mij vooralsnog een raadsel." Toch moet ook die stad aan de pas, vindt hij. "Je kunt geen afwijkende wetgeving hanteren voor verschillende regio's." Het is goed dat Opstelten in Zuid-Nederland begint, want dat geeft nog wat tijd om een goed plan van aanpak voor Amsterdam te maken, vindt Fijnaut.

Zorgen over Amsterdam

Hordes die Opstelten moet nemen

De Raad van State besliste vorige week dat gemeenten bij 'ernstige overlast' buitenlandse toeristen uit hun coffeeshops mogen weren. Dat is niet in strijd met het verbod op discriminatie in de grondwet. De wietpas van minister Opstelten heeft daarmee een belangrijke horde genomen. Wel ziet de Raad wetstechnische problemen. Het ministerie van veiligheid en justitie gaat ervan uit dat die oplosbaar zijn.

Jan Brouwer, hoogleraar algemene rechtswetenschap aan de Rijksuniversiteit Groningen, betwijfelt dat echter. Om de wietpas landelijk in te voeren, zou Opstelten moeten bewijzen dat in elke Nederlandse stad met coffeeshops 'ernstige overlast' is door drugstoeristen. In de meeste steden zijn echter weinig problemen. Bovendien is de handel in softdrugs volgens de Opiumwet officieel verboden, en dat maakt het lastig om het beleid aan te pas-

sen. Om van een coffeeshop een besloten club met clubpas te maken, moet de uitbater een vereniging oprichten die handelt in strijd met de wet, zo stelt Brouwer. Om die reden is in 2001 een vereniging van cannabisconsumenten ontbonden door de rechtbank in Almelo. Brouwer denkt dat de 'wietclubs' van Opstelten hetzelfde lot wacht. Volgens sommige juristen kan de minister de handel in wiet alleen reguleren door die in deels te legaliseren: de handel in wiet is dan in besloten clubs toegestaan. Het is de vraag of een kabinet van CDA en VVD zo'n versoepeling van de Opiumwet ziet zitten.

Een laatste horde vormen de gemeenten. Nu de raad van Tilburg zich heeft uitgesproken tegen de wietpas, is de politiek in zes grote coffeeshopgemeenten tegen het plan. In vijf daarvan staan de burgemeesters wél achter de wietpas alleen in Amsterdam niet.

Het is het handigst als de burgemeesters de invoering van de wietpas regelen. Zij houden toezicht op het huidige gedoogbeleid, en hebben de bevoegdheid coffeeshops te sluiten die zich niet aan de regels houden. "Maar een burgemeester kan niet zomaar tegen de wens van een raadsmeerderheid ingaan", zegt Brouwer. De gemeenten kunnen het Opstelten moeilijk maken, maar de invoering van de pas waarschijnlijk niet tegenhouden. Opstelten kan de wietpas opnemen in het beleid van het Openbaar Ministerie, en coffeeshophouders die niet meedoen vervolgen voor overtreding van de Opiumwet. Dat zou spanning opleveren in de samenwerking tussen burgemeester, politiechef en officier van justitie. Het is onwaarschijnlijk dat Opstelten en de gemeenteraden het zover laten komen.

Op de A2 in Maastricht is geen eind gekomen aan de capriolen van drugsrunners in auto's en op brommers

LOAD-DATE: July 5, 2011

LANGUAGE: DUTCH; NEDERLANDS

GRAPHIC: Roosendaal ruim anderhalf jaar geleden: Coffeeshop Christiana is gesloten vanwege overlast. FOTO Bart van der moeren

PUBLICATION-TYPE: Krant

JOURNAL-CODE: Trouw

